

Debat dubbele nationaliteit vraagt om zorgvuldigheid

Waarom kan in Nederland niet op een normale manier gediscussieerd worden over zoiets als het hebben van twee paspoorten? Het Tweede Kamerdebat over de dubbele nationaliteit van de staatssecretarissen Aboutaleb en Albayrak was een typisch voorbeeld van hoe het níet moet. Schreeuwerig, vol beschuldigingen en verdachtmakingen en zonder enige ruimte voor reflectie en nuance. Het hebben van twee paspoorten wordt door sommigen (volledig ten onrechte) gelijk gesteld met een gebrek aan loyaliteit en er worden tegenstellingen gecreëerd die er niet zijn.

Het debat over dubbele nationaliteit vraagt om nauwkeurigheid en begrip voor de gevoeligheden en dat is precies waar het in dit debat voortdurend aan ontbreekt. Het debat is van grote symbolische betekenis en misschien daarom wel snel emotioneel beladen geworden. Eén ding is zeker: het vraagstuk gaat niet zomaar weg en het is nodig dat we er met z'n allen over nadenken, maar dan wel zuiver, inhoudelijk en zorgvuldig.

Eerst even de feiten. In Nederland wonen ongeveer 1 miljoen mensen met een dubbele nationaliteit. En dat zijn echt niet alleen Turken en Marokkanen, op wie het debat zich (uit gemakszucht) steeds weer toespitst. Het feit dat er mensen met een dubbele nationaliteit zijn, is dus gewoon een gegeven. Toch zit daar iets curieus in: volgens de wet kán het namelijk helemaal niet. Volgens de Nederlandse wetgeving moet iemand die genaturaliseerd wordt, afstand doen van zijn of haar oude nationaliteit. Deze wetgeving wordt echter al jaren op grote schaal genegeerd. Voor Marokkanen is het (volgens de Marokkaanse wetgeving) niet mogelijk afstand te doen van je nationaliteit en in de loop der jaren is de situatie gegroeid dat meer mensen een dubbele nationaliteit aanhielden. Inmiddels is dat in ongeveer 80% van de gevallen zo. Dat wetgeving door de overheid op zo'n grote schaal niet wordt nageleefd, kan niet zo blijven. Het tast het beeld van een betrouwbare overheid aan. Het debat over de dubbele nationaliteit moet dus hoe dan ook eindigen in een keuze: óf het hebben van twee nationaliteiten mag, óf het mag niet, maar dan moet de overheid de dubbele nationaliteit ook adequaat bestrijden (om te beginnen door zich aan haar eigen regels te houden).

Het debat over dubbele nationaliteit is aangezwengeld door PVV-leider Geert Wilders. Hij trekt consequent de loyaliteit van in Nederland levende moslims in twijfel en greep de benoeming van twee staatssecretarissen met een moslimachtergrond aan om het vraagstuk van de dubbele nationaliteit op de agenda te plaatsen. De manier waarop Wilders dat doet, is niet erg constructief en draagt ook zeker niet bij aan een goed inhoudelijk debat. Het opmerkelijke is dat degenen die het niet met Wilders eens zijn, net zo ongenunanceerd en op de persoon gericht reageren. Het belangrijkste manco van het debat zoals dat tot nu toe wordt gevoerd, is dat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen de rechtsgevolgen die het hebben van twee paspoorten met zich mee kan brengen en de kwestie van de loyaliteit. Het scheiden van die twee aspecten is essentieel voor het vinden van een uitweg uit de discussie.

Nationaliteit kán, maar hoeft niet iets te zeggen over loyaliteit. Bovendien: wat houdt loyaliteit in? Welke 'vereisten' stellen we aan loyaliteit? Is het voldoende om genaturaliseerd te zijn? Moet je de taal spreken om loyaal te zijn? Moet je je loyaliteit bewijzen door je in te zetten voor de samenleving en vrijwilligerswerk te doen? Of ben je pas overtuigend loyaal aan Nederland als je op 30 april de vlag uithangt? In Nederland verwachten we van nieuwkomers dat zij volwaardig lid worden van en participeren in onze samenleving, dat zij onze wetten en gebruiken respecteren, etc.. In die zin staat het verkrijgen van het Nederlandse paspoort symbool voor het 'contract' dat iemand aangaat met het land waar hij of zij gaat wonen. Dat kan heel goed samengaan met het hebben van een gevoelsmatige band met het land van oorsprong. Iemand kan zich volledig inzetten voor en participeren in de Nederlandse samenleving, en tegelijkertijd gevoelsmatig een op zijn of haar persoonlijke geschiedenis gebaseerde band hebben met het land waar hij of zij vandaan komt. We mogen en kunnen niet van mensen vragen om die gevoelsmatige band door te snijden. In principe is er ook geen enkel bezwaar tegen als iemand nog vaak naar zijn of haar vaderland terug gaat, daar familie en vrienden heeft of graag naar de televisie van dat land kijkt. En in het kader van het debat over dubbele nationaliteit is deze gevoelsmatige band al helemaal irrelevant, want met een paspoort koop je echt geen gevoelens af.

Een ander aspect is het juridische. In sommige landen brengt het hebben van een paspoort verplichtingen met zich mee die niet of moeilijk verenigbaar zijn met het Nederlanderschap. Of er geldt

in het desbetreffende land wetgeving die sterk afwijkt van de Nederlandse. Zo mogen Turken niet hardop zeggen dat er genocide is gepleegd op de Armeniërs en iets lelijks zeggen over Atatürk wordt beschouwd als een belediging van de Turkse identiteit en is strafbaar. Een Nederlander van Turkse afkomst die naast zijn Nederlandse ook zijn Turkse paspoort heeft, is dus beperkt in zijn vrijheid van meningsuiting. Bij een bezoek aan Turkije zal hij behandeld worden als Turks staatsburger en dus opgepakt kunnen worden. Voor Marokkanen geldt dat ze hun Marokkaanse nationaliteit helemaal niet kunnen beëindigen. Voor de Marokkaanse wet blijft een Marokkaan altijd onderdaan van Marokko, waar hij ook woont.

Er valt wat voor te zeggen dat de keuze om verplichtingen te hebben jegens het land van oorsprong een individuele keuze is, waarvan de persoon in kwestie ook zelf de gevolgen onder ogen moet zien. Dat geldt zolang die gevolgen ook alleen de persoon in kwestie raken. Denk aan het inslikken van je kritiek op het regime in het land van oorsprong of het vervullen van de dienstplicht omdat je geboorteland dat verplicht. Vanuit vrijzinnig oogpunt moeten mensen vrij worden gelaten om dat soort individuele keuzes te maken. Dat pleit er dus voor om in principe iedereen toe te staan twee nationaliteiten aan te houden.

De situatie verandert als iemand een functie wil gaan bekleden waarin het aanhouden van twee nationaliteiten gevolgen kan hebben voor de samenleving als geheel. In bepaalde functies kan het hebben van een dubbele nationaliteit belemmeringen met zich meebrengen en daardoor een goede uitvoering van die functie in de weg staan. Zo moeten leden van de Tweede Kamer 'zonder last' hun werk kunnen doen. Dat wil zeggen dat zij geen andere verplichtingen hebben die hun opvatting en stemgedrag kunnen beïnvloeden. Die wettelijk vastgelegde regel staat op gespannen voet met de verplichting die voortvloeien uit het hebben van bijvoorbeeld een Turks of Marokkaans paspoort. Kamerleden hebben weliswaar trouw gezworen aan de Nederlandse Grondwet, maar de wetgeving in hun land van herkomst voorziet daar niet in. Iets dergelijks geldt ook voor militairen: in het (niet op korte termijn te verwachten) geval dat Nederland in conflict raakt met Turkije en dat laatste land een beroep doet op haar onderdanen om in het Turkse leger te dienen, wat betekent dat dan voor de Nederlander van Turkse afkomst die in Nederland beroepsmilitair is? Het zou dan ook goed zijn als er duidelijkheid komt over de vraag in welke gevallen het hebben van een dubbele nationaliteit ongewenst is.

Menno van der Land

31 maart 2007